

УДК 343.985.3;343.148;159.9.072

Алексеев О. О. – кандидат юридичних наук, доцент, експерт-поліграфолог, дійсний член Американської асоціації поліграфологів (АРА), м. Київ;

ORCID 0000-0001-6189-5766

Алексеева-Процюк Д. О. – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник наукової лабораторії з проблем досудового розслідування Національної академії внутрішніх справ, м. Київ

ORCID 0000-0001-7101-6884

ПРАВОВІ УМОВИ ПРОВЕДЕННЯ ПСИХОФІЗІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ПОЛІГРАФА В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Досліджено аспекти проведення психофізіологічних досліджень із застосуванням поліграфа в кримінальному судочинстві. Здійснено аналіз практики та нормативно-правових актів, що визначають політику і процедури їх функціонування. Визначено роль і місце проведення судової експертизи із використанням поліграфа в межах виконання завдань кримінального провадження, зокрема в контексті забезпечення права на захист, свободу від самовикриття, змагальності сторін і свободи подання ними до суду доказів, доведення перед судом їх переконливості тощо.

Ключові слова: судова експертиза, психологічна експертиза із застосуванням комп'ютерного поліграфа, стандарт ASTM, інструментальний метод психологічної оцінки достовірності тверджень, розслідування злочинів.

Противля злочинності в Україні вимагає вдосконалення засобів і способів розслідування злочинів. Варто зауважити, що в сучасних умовах не лише підозрювані та свідки, а й потерпілі не бажають повідомляти правоохоронним органам дані про злочин

або надають неправдиві свідчення. Причини такого явища мають системний характер – від зневіри в ефективності правоохоронної системи й небажання співпрацювати з нею до страху за власне життя і безпеку близьких, що може бути як потенційним, так і зумовлено отриманням реальних погроз від злочинців. З огляду на це, окрім заходів, спрямованих на захист осіб, та таких, що допомагають викрити злочинців, органи досудового розслідування мають впроваджувати методи процесуального інтерв'ю, за допомогою яких з опитуваним встановлюють максимальний рівень довіри, підвищують імовірність отримання достовірних свідчень, знижують шанси помилкового звинувачення, а також забезпечують дотримання прав людини.

Упродовж радянського й пострадянського періоду здобутки провідних зарубіжних методик психологічної оцінки достовірності повідомленої інформації не отримували підтримки щодо їх впровадження в Україні. Система правосуддя, яка ставила «щиросердне зізнання» на перше місце, спонукала виникнення небезпечної ситуації, коли правоохоронців заохочували мислити вузько, шукати лише зізнання. Це явище досі залишається поширеним. На сучасному етапі вже існують тенденції щодо вивчення для впровадження в діяльність Національної поліції України відомих й ефективно використовуваних у світі методик, зокрема системи кодування рухів обличчя (FACS), оцінки валідності тверджень (CBSA), моніторингу реальності (Reality Monitoring), наукового контент-аналізу (SCAN), техніки Рейда (The Reid Technique), тематичної техніки інтерв'ю Моргана (MITT), інтерв'ю судової оцінки (FAINT) тощо [1]. Звісно, це стосується й психологічного дослідження із застосуванням комп'ютерного поліграфа, який досі залишається найбільш точним інструментальним методом психологічної оцінки достовірності тверджень [2].

Питання використання поліграфа в контексті психології досліджували В. І. Барко, Д. В. Затенацький, Т. Р. Морозова, С. В. Тимчик, В. О. Шаповалов та ін. Тематиці можливостей використання поліграфа під час досудового розслідування з урахуванням вітчизняних особливостей права та інших реалій присвятили свої праці Н. І. Клименко, Л. Г. Коваль, В. М. Князєв, О. І. Мотлях, І. В. Рогатюк, Д. Б. Сергєєва, Л. Д. Удалова та ін. Проблемні питання впровадження міжнародної стандартизації цієї галузі в Україні розглянув О. А. Назаров. Ґрунтовно

проаналізував практичний досвід проведення експертних досліджень із застосуванням поліграфа із наведенням статистичних даних І. П. Усіков.

Можливість застосування поліграфа в кримінальному судочинстві вивчають уже декілька десятиліть [3], однак цей метод досить складно впровадити. Серед науковців тривають дискусії щодо процесуальних форм і доказового значення застосування поліграфа в досудовому розслідуванні. Ці питання потребують вивчення та законодавчого коригування.

Парадигма психологічних досліджень із застосуванням комп'ютерного поліграфа відкриває широкий спектр можливостей у сфері досудового розслідування. Метою пропонованої увазі статті є правовий аналіз умов проведення психологічних досліджень із застосуванням поліграфа в кримінальному судочинстві України. Мета зумовлює вирішення таких завдань: розкрити зміст і завдання психологічних досліджень із застосуванням поліграфа, проаналізувати політику і процедури їх проведення, а також окреслити напрями вдосконалення практичних форм застосування поліграфа у сфері досудового розслідування.

Ефективність застосування комп'ютерного поліграфа у сфері протидії злочинності підтверджена практикою й значною кількістю закордонних і вітчизняних наукових досліджень. Зокрема, згідно з даними Американської асоціації поліграфологів, така ефективність становить приблизно 97 %. Так, поліграф успішно застосовують для протидії злочинності в багатьох країнах світу. Наприклад, його використання в американському кримінальному судочинстві можливе за таких умов: підозрюваний вимагає, щоб його перевірили на поліграфі; суд присяжних вважає, що за фізичним і психічним станом підозрюваного його можна опитати з використанням поліграфа; підозрюваний свідомо відмовляється від прав, наданих п'ятою поправкою до Конституції США (відмова від самообвинувачення); суд присяжних вважає, що фахівець, який проводить ці дослідження, кваліфікований, а сама процедура перевірки відповідає встановленим вимогам; підозрюваний має надати показання до отримання висновку про можливу перевірку [4].

Поліграф (від грец. *poli* – багато, *graphos* – пишу) – це багатоканальний психофізіологічний пристрій, призначений для реєстрації та запису в реальному часі показників емоційної напруги, що виникає як реакція на інформацію у вигляді слів,

словосполучень, малюнків і фотокарток. Тоді, коли запропонований стимул (наприклад, поставлене запитання або продемонстроване зображення) є важливим для досліджуваного, спроба приховати цей факт (надати недостовірну відповідь) призводить до внутрішнього напруження, що обов'язково супроводжується змінами показників низки фізіологічних параметрів.

Таким чином, основою досліджень із застосуванням поліграфа є реєстрація емоційної напруги, що виникає як реакція на прагнення приховати достовірну інформацію.

Процес використання спеціальних знань (спеціальних психологічних знань) у кримінальному провадженні України супроводжувався тривалими пошуками і перетвореннями. Згідно з положеннями Кримінального процесуального кодексу (КПК) України, особи, які володіють спеціальними знаннями в галузях психології, фізіології та наукової детекції брехні, можуть бути залучені в ролі: 1) експерта, права і обов'язки якого викладені в ст. 69, 70 КПК України; 2) спеціаліста, що передбачено ст. 71, 72 КПК України. Окрім цього, Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [5] та «Інструкція про порядок використання поліграфів у Національній поліції України», затверджена наказом МВС України 13 листопада 2017 року № 920, регламентують порядок використання поліграфів для здійснення оперативно-розшукової діяльності (п. 3.1.4 Інструкції) [6]. Отже, потрібно більш поглиблено розглянути практичну реалізацію вищевказаних норм.

Проведення судової психологічної експертизи (експертного дослідження) із застосуванням комп'ютерного поліграфа передбачено п. 6.8 розділу VI «Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень», затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 27 липня 2015 року № 1350/5. Предметом експертизи, згідно з цим документом, є отримання орієнтувальної інформації щодо: ступеня ймовірності повідомленої опитуваною особою інформації; повноти наданої опитуваною особою інформації; джерела отриманої опитуваною особою інформації; уявлень опитуваної особи про певну подію; іншої орієнтувальної інформації, необхідної для конструювання версій розслідування певних подій [7]. У визначенні доказу, закріпленому в ч. 1 ст. 84 КПК України, вказано, що фактичні дані, які становлять зміст доказу, встановлюють наявність чи відсутність фактів та

обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. З огляду на зазначене формулювання, законодавець умисно знизив рівень оцінки отриманих із застосуванням поліграфа доказів до терміна «орієнтувальна інформація», що вказує на певний компроміс у прийнятті такого рішення між ініціаторами та опонентами. На нашу думку, разом із впевненим практичним становленням цього напряму досліджень мають відбутися зміни у формулюванні предмета експертизи.

Так, І. П. Усіков здійснив аналіз судової практики і зазначає, що впродовж 2005–2017 років клопотання про проведення експертного дослідження із застосуванням поліграфа в кримінальних провадженнях було заявлено 176 разів, і в 10 % випадках у вироків суду експертизу із застосуванням поліграфа було враховано як доказ [8]. Найбільше досліджень (32) було проведено під час досудового розслідування вбивств (зокрема на замовлення), а також службових злочинів (12). Науковець наголошує, що існує також латентна статистика застосування поліграфа під час досудового розслідування кримінальних проваджень із подальшим прийняттям процесуальних рішень, що становить 70 %. Значну частину таких експертиз проводять на стадії судового розгляду справи [8].

Право на проведення експертизи надано експерту (ст. 69 КПК України). Обов'язки судових експертів можуть виконувати співробітники судово-експертних установ державної системи експертних закладів України, що внесені до відповідного Державного реєстру атестованих судових експертів (Реєстр). Однак у цьому Реєстрі відсутні дані про експертів-поліграфологів. Проведенням цих досліджень здійснюють експерти-психологи, адже експертиза із застосуванням поліграфа належить у Реєстрі до групи психологічних. На нашу думку, існує потреба щодо створення окремої групи експертів-поліграфологів у Реєстрі, що гарантує обов'язкове підтвердження володіння необхідними спеціальними знаннями (оскільки методика проведення досліджень із застосуванням поліграфа не передбачена як частина загального курсу психології). Вдалою є думка Д. Б. Сергєєвої, відповідно до якої, для вдосконалення діяльності потрібно внести відповідні зміни й доповнення до закону України «Про судову експертизу» та

ввести загальноприйняті методики досліджень з використанням поліграфа в Реєстр Міністерства юстиції України [9].

Нині єдиною державною установою, яка проводить судові психологічні експертизи із застосуванням поліграфа, є Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, ресурсів якого явно замало для задоволення потреб усіх сторін кримінального провадження, що мають рівні права на використання спеціальних знань у межах реалізації загальної засади змагальності кримінального провадження (ст. 22 КПК України). Для запобігання такій монополії в Законі України «Про судову експертизу» зазначено, що для проведення деяких видів експертиз, які не здійснюються виключно державними спеціалізованими установами, за рішенням особи або органу, що призначили судову експертизу, можна залучати (окрім судових експертів) також інших фахівців із відповідних галузей знань.

Важливим є питання про освітньо-кваліфікаційний *рівень поліграфолога, який для проведення психологічної експертизи має бути психологом за спеціальністю*. Саме тому експерти-поліграфологи з базовою юридичною чи іншою освітою, які на практиці проводять експертизи із застосуванням поліграфа, переважно називають її *судовою психофізіологічною експертизою із застосуванням поліграфа*. Однак це суперечить українському законодавству й навряд чи висновки, отримані таким способом, можна визнати допустимим джерелом доказів.

Проте фахівців-поліграфологів, які володіють спеціальними знаннями в галузі поліграфології, однак не є психологами за спеціальністю, під час розслідування кримінальних правопорушень можуть залучати як спеціалістів, права і обов'язки яких визначено в ст. 71 КПК України. Так, якщо спеціаліст бере участь у слідчій (розшуковій) дії, то застосування його професійних знань і науково-технічних засобів відбувається під контролем і в межах, визначених слідчим. Процес і результати такої діяльності обов'язково відображають у протоколі відповідної процесуальної дії.

Окрім цього, будь-яка зі сторін (здебільшого сторона захисту) може звернутися до спеціаліста-поліграфолога для роз'яснення сумнівних питань. За результатами такої консультації запитуючій стороні надають письмову відповідь (документ), яку можна представити слідчому та суду.

Роз'яснення спеціаліста, надані на підставі його спеціальних знань у суді, подають у письмовій формі. Вони можуть бути доказами в кримінальному провадженні (ст. 99 КПК України). Водночас деякі питання щодо отримання допомоги спеціаліста та відповідного процесуального оформлення, особливо під час досудового провадження, потребують подальшого врегулювання. На нашу думку, поданий спеціалістами документ за вмістом повинен відповідати ст. 102 КПК України «Зміст висновку експерта».

Окремою формою застосування поліграфа спеціалістом є дослідження, яке проводять для здійснення оперативно-розшукової діяльності, що регламентовано «Інструкцією про порядок використання поліграфів у Національній поліції України», затвердженій наказом Міністерства внутрішніх справ України від 13 листопада 2017 року № 920. У п. 1.4 Інструкції вказано, що «результати опитування не мають будь-якої доказової сили, мають вірогідний та орієнтовний характер, є одним із джерел інформації, що підлягає оцінці разом з іншою сукупністю зібраних даних». Вважаємо, що це положення суперечить нормам Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», який за певних умов (наприклад, відомості підтверджено під час процесуальних дій) дає змогу закріпити отримані дані в кримінальному провадженні, зокрема набуті за рахунок використання технічних засобів, та надати їм статус доказів. На нашу думку, цей пункт має бути скоригованим.

Однак судова психологічна експертиза із застосуванням комп'ютерного поліграфа чи залучення спеціаліста під час процесуальної дії для проведення дослідження із застосуванням цього технічного засобу може здійснюватися лише за письмової згоди особи, адже це забезпечує дотримання принципу добровільної згоди під час застосування поліграфа.

Проведення досліджень із застосування поліграфа не суперечить чинному законодавству України і не порушує його, якщо при цьому не порушуються конституційні права громадян. З огляду на це, вважаємо, що саме тому форма та зміст письмової згоди також має бути уніфікованою.

Підписка про згоду на проведення опитування із застосуванням поліграфа є юридичним документом та має відповідати певним вимогам.

Також письмова згода особи на опитування має містити таку інформацію:

- прізвище, ім'я, по батькові особи, яка проходить тестування, дата й місце народження, місце реєстрації та фактичного проживання, серія, номер паспорта, а також інформація про те, де і ким виданий паспорт;

- відомості про те, що особа дає добровільну згоду на опитування на поліграфі;

- дані про те, у зв'язку з чим (експертиза, слідча (розшукова) дія, опитування під час ОРД або ж кадрова перевірка) проводиться тестування;

- відомості про ініціатора дослідження (призначено судом, за клопотанням сторони захисту, обвинувачення);

- згода на оброблення персональних даних, а також на передачу їх третім особам, тобто органам досудового та судового розслідування, адвокату (відповідно до Закону України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року № 2297-VI);

- ознайомлення особи, яка проходить тестування, з цілями та основними правилами проведення дослідження;

- згода особи на відеозйомку з метою забезпечення прав і безпеки;

- підтвердження щодо ознайомлення із загальним змістом питань, які будуть ставити, а перед проведенням кожного тесту – з конкретними питаннями цього тесту;

- роз'яснення стосовно того, що особа має право брати участь у редагуванні питань до повного розуміння їх змісту;

- роз'яснення стосовно того, що особа має право відмовитися відповідати на будь-яке з поставлених запитань або взагалі відмовитися від подальшої участі в будь-який момент часу із зазначенням причин своєї відмови;

- підтвердження щодо роз'яснення роботи поліграфа. Так, особі роз'яснюють, що поліграф за точністю та рівнем безпеки належить до класу медичних приладів. Він не завдає та не може завдати шкоди здоров'ю та не чинить фізичного впливу на людину, адже призначений лише для реєстрації фізіологічного стану людини в момент проведення досліджень.

Особі також необхідно роз'яснити, у яких випадках психофізіологічне дослідження не проводять: за наявності в поліграфолога інформації про деякі психічні захворювання або розлади опитуваного, а також у разі загострення захворювань, пов'язаних із порушенням серцево-судинної або дихальної діяльності в стані фізичного або психічного виснаження опитуваного, а також якщо він перебуває в стані сонливості чи неконтрольованого перезбудження, не може координувати власні рухи; у разі виявлення експертом-поліграфологом ознак вживання опитуваним сильнодіючих психоактивних речовин або лікарських препаратів; за умов перебування опитуваного в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, похмілля; за наявності даних про вагітність обстежуваної (друга половина періоду вагітності).

Опитуваний має особисто дати згоду на проходження тестування або вказати причину відмови; вказати теперішній стан самопочуття; назвати медикаменти, які він приймав упродовж останньої доби; обрати мову, якою він володіє і якою йому буде некомфортно відповідати.

Документ має містити підписи всіх присутніх під час дослідження (особи, яка проходить перевірку; поліграфолога, який приймає підпису про згоду; захисника; законного представника, якщо суб'єкт перевірки не досяг 18-річного віку; слідчого та ін.).

Також потрібно наголосити, що передумови досягнення ефективності дослідження із застосуванням поліграфа є прописними істинами, що викладають на базовому рівні підготовки поліграфолога. Ці передумови є обов'язковими для виконання під час проведення судової експертизи і передбачають:

- високий рівень професіоналізму поліграфолога;
- використання якісного, професійного поліграфа з експериментально доведеною ефективністю;
- дотримання умов і врахування обмежень проведення дослідження.

Саме ці очевидні вимоги нині є проблемою в контексті загальнодержавного значення. Проведення дослідження із застосуванням поліграфа вимагає використання апробованих методик і приладів, точність та валідність яких підтверджена змістовними науковими дослідженнями. Гостро постала проблема прийняття міжнародних стандартів галузі, що дасть змогу уникати використання методів з низькою точністю та надійністю результатів. У багатьох країнах світу зараз діють

міжнародні поліграфологічні стандарти ASTM, які діляться на п'ять груп, охоплюють п'ять стандартів-практик і десять стандартів-керівництв щодо діяльності поліграфолога [10]. У 2017 році ДП «УкрНДНЦ», який виконує функції національного органу стандартизації, було підписано Меморандум з міжнародною організацією у галузі стандартизації ASTM International. Документ передбачає впровадження в Україні стандартів, розроблених ASTM, вивчення міжнародного досвіду в галузі розроблення стандартів, організації тренінгів і навчань у відповідній сфері тощо. Початок визнання в Україні міжнародних стандартів ASTM у цій галузі є позитивним кроком, оскільки така діяльність має сформувати певний науково-практичний консенсус щодо застосування поліграфа серед фахівців різних країн і різних галузей знань — поліграфологів, психологів, юристів, правоохоронців, медиків та інших спеціалістів суміжних галузей.

У процесі впровадження стандартів галузі в Україні необхідно враховувати й вимоги національного законодавства, зокрема дотримуватись Закону України «Про санкції» від 14 серпня 2014 року № 1644-VII [11], згідно з яким заборонено використовувати технології, зокрема програмне забезпечення виробництва Російської Федерації в органах державної влади України. Таким чином, судова психологічна експертиза із застосуванням поліграфа нині допускає застосування поліграфів лише таких відомих виробників: Axciton Systems Inc. (США), Lafayette Instrument Co. (США), Stoelting Co. (США), Limestone Technologies Inc. (Канада). Використання в судовій експертизі поліграфів російського виробництва й поліграфів, що працюють з російським програмним забезпеченням, суперечить чинному законодавству.

Отже, ефективність судової психологічної експертизи із застосуванням комп'ютерного поліграфа у сфері протидії злочинності підтверджена практикою й чисельними закордонними та вітчизняними науковими дослідженнями. Упродовж останніх декількох років попит на проведення досліджень із застосуванням цього засобу в судовій, слідчо-оперативній, адвокатській діяльності постійно зростає. Українське суспільство загалом готове до визнання необхідності впровадження «детекції брехні» в практику кримінального й цивільного судочинства, відбору кадрів на важливі посади державних органів.

Упровадження в Україні міжнародних стандартів галузі, розроблених ASTM International, надасть можливість уникати

використання приладів, методів і методик, які не пройшли достатньої апробації або характеризуються низькою точністю та надійністю результатів. Це має сформулювати певні передумови щодо застосування поліграфа вітчизняними фахівцями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шаповалов В. А. Методы психологической оценки достоверности сообщаемой информации : метод. пособие / В. А. Шаповалов. – Киев : Освіта України, 2016. – 160 с.
2. Meta-Analytic Survey of Criterion Accuracy of Validated Polygraph Techniques [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.polygraph.org/meta-analytic-survey-of-criterion-accuracy-of-validated-polygraph-techniques>. – Title from the screen.
3. Строков І. В. Застосування поліграфа в кримінальному судочинстві / І. В. Строков, Д. О. Алексєєва // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України. – 1999. – № 4. – С. 101–106.
4. Рогатюк І. В. Використання поліграфа у кримінальному судочинстві: вітчизняний і закордонний досвід / І. В. Рогатюк // Криміналістичний вісник. – 2014. – № 2. – С. 85–90.
5. Про оперативно-розшукову діяльність [Електронний ресурс]: Закон України від 18 лют. 1992 р. № 2136-XII. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print>. – Назва з екрана.
6. Інструкція про порядок використання поліграфів у Національній поліції України [Електронний ресурс]: наказ МВС України від 13 листоп. 2017 р. № 920. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1472-1>. – Назва з екрана.
7. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [Електронний ресурс]: наказ Міністерства юстиції України від 8 жовт. 1998 р. № 53/5. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. – Назва з екрана.
8. Усиков І. Практика проведення судебных психофизиологических экспертиз с применением полиграфа в Украине / И. Усиков // Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика. – Київ : Освіта України, 2017. – С. 30–36.
9. Сергєєва Д. Б. Доказове значення результатів використання поліграфа у досудовому розслідуванні / Д. Б. Сергєєва // Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика. – Київ : Освіта України, 2017. – 199 с.
10. Назаров О. А. Проблеми стандартизації в галузі інструментальної психофізіологічної детекції брехні в Україні / О. А. Назаров // Оцінка достовірності: наукові дослідження та практика : зб. ст. / за заг. ред. В. О. Шаповалова. – Київ : Освіта України, 2017. – 220 с.
11. Про санкції [Електронний ресурс]: Закон України від 14 серп. 2014 р. № 1644-VII. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1644-18>. – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Shapovalov, V.A. (2016). *Metody psihologicheskoi ocenki dostovernosti soobshchae moi informaciiu [Methods of psychological evaluation of the reliability of reported information]*. Kiev: Osvita Ukrainy [in Russian].
2. *Meta-Analytic Survey of Criterion Accuracy of Validated Polygraph Techniques*. Retrieved from <http://www.polygraph.org/meta-analytic-survey-of-criterion-accuracy-of-validated-polygraph-techniques>.
3. Stokov, I.V., & Aliexsieieva, D.O. (1999). Zastosuvannia polihrafa v kryminalnomu sudochynstvi [Application of a polygraph in criminal proceedings]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav Ukrainy, Scientific journal of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine*, 4, 101-106 [in Ukrainian].
4. Rohatiuk, I.V. (2014). Vykorystannia polihrafa u kryminalnomu sudochynstvi: vitchyzniani i zakordonnyi dosvid [Use of a polygraph in criminal proceedings: domestic and foreign experience]. *Kryminalistychnyi visnyk, Forensic messenger*, 2, 85-90 [in Ukrainian].
5. Zakon Ukrainy "Pro operativno-rozshukovu diialnist": vid 18 liut. 1992 r. No. 2136-XII [Law of Ukraine "On operational-search activity" from February 18, 1992, No. 2136-XII]. (n.d.). [zakon3.rada.gov.ua](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/print> [in Ukrainian].
6. Nakaz MVS Ukrainy "Instruktsiia pro poriadok vykorystannia polihrafov u Natsionalnii politsii Ukrainy": vid 13 lystop. 2017 r. No. 920 [Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine "Instruction on the procedure for the use of polygraphs in the National Police of Ukraine" from November 13, 2017, No. 920]. (n.d.). [zakon3.rada.gov.ua](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1472-1). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1472-1> [in Ukrainian].
7. Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy "Pro zatverdzhennia Instruktsii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen": vid 8 zhovt. 1998 r. No. 53/5 [Order of the Ministry of Justice of Ukraine "On the approval of the Instruction on the appointment and conduct of forensic examinations and expert studies and scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations and expert studies" from October 8, 1998, No. 53/5]. (n.d.). [zakon5.rada.gov.ua](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98> [in Ukrainian].
8. Usikov, I. (2017). *Praktika provedeniia sudebnykh psihofiziologicheskikh ekspertyz s primeneniem poligrafa v Ukraine [The practice of conducting forensic psychophysiological examinations with the use of polygraph in Ukraine]*. *Otsinka dostovirnosti: naukovyi doslidzhennia ta praktyka, Validation: scientific research and practice*. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Russian].
9. Serhieieva, D.B. (2017). Dokazove znachennia rezultativ vykorystannia polihrafa u dosudovomu rozsliduvanni [Proven value of the results of the use of the polygraph in the pre-trial investigation]. *Otsinka dostovirnosti: naukovyi doslidzhennia ta praktyka, Validation: scientific research and practice*. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].
10. Nazarov, O.A. (2017). Problemy standartyzatsii v haluzi instrumentalnoi psikhofiziologichnoi detektzii brekhni v Ukraini [Problems of standardization in the field of instrumental psychophysiological detection of lies in Ukraine]. V.O. Shapovalov (Eds.). *Otsinka dostovirnosti: naukovyi doslidzhennia ta praktyka, Validation: scientific research and practice*. Kyiv: Osvita Ukrainy [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy "Pro sanktsii": vid 14 serp. 2014 r. No. 1644-VII [Law of Ukraine "On sanctions" from August 14, 2014, No. 1644-VII]. (n.d.). zakon5.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1644-18> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 15.02.2018

Aliksieiev O. – Ph.D. in Law, Associate Professor, Polygraphexaminer, Active Member (Associate Member) of the American Polygraph Association (APA), Kyiv, Ukraine;

ORCID 0000-0001-6189-5766

Aliksieieva-Protsiuk D. – Ph.D. in Historical, Senior Research Fellow, Leading Research Fellow of the Scientific Laboratory on the Problems of Pre-Trial Investigation of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine

ORCID 0000-0001-7101-6884

Legal Conditions for Conducting of Psychophysiological Research Using a Polygraph in Criminal Proceedings

According to the article, the possibility of using a polygraph in criminal proceedings has been studied for several decades, but this method is still very difficult to implement. Discussions about the procedural forms and the Importance of Proving of the use of the polygraph in the pre-trial investigation does not lose relevance Among the scholars, so these issues will require further study and legislative adjustments. The article examines the legal and applied aspects of conducting psychological research with the use of a polygraph in criminal proceedings by analyzing practices and regulatory acts, which determine the policy and procedures for their functioning. It is spoken in detail about the role and place of forensic examination using the polygraph in carrying out the tasks of criminal proceedings in accordance with the general principles, in particular, providing of the right to advocacy, freedom from self-disclosure, adversarial parties, the freedom to submission of evidence in court, and in proving their persuasiveness to the court, etc.

The article goes on to say that the effectiveness of the use of Forensic Psychological Examination with the use of a computer

polygraph in the field of combating crime in general and in the anti-corruption direction, in particular, confirmed by practice and numerous foreign and domestic scientific research. Over the past few years, the demand for conducting researches, using the computer polygraph in judicial, investigative and operational, lawyer activities has increased significantly and continues to grow. Ukrainian society is ready to embranchment the necessity of introducing «lie detection» into the practice of criminal and civil proceedings, selection of personnel for important post of state bodies.

At the same time, the introduction of international industry standards in Ukraine, designed developed by ASTM International, will prevent the use of devices, methods and techniques that have not been sufficiently approbated and are characterized by high accuracy and reliability of the results—polygraph examiners, psychologists, lawyers, law enforcement officers, doctors and others.

Keywords: forensic examination, psychological examination with the use of a computer polygraph, ASTM standard, instrumental method of psychological assessment of reliability of statements, investigation of crimes.